

Informatieblad 7: nest- en verblijfkasten

Inleiding

Dit Informatieblad over nest- en verblijfkasten maakt onderdeel uit van de serie informatiebladen over instrumenten voor de aanpak van overlast door de Eikenprocessierups (EPR). De Informatiebladen worden gepubliceerd door het Kennisplatform Processierups. Op de [website van het Platform](#) staat uitgebreide achtergrondinformatie over de totstandkoming van de Informatiebladen. Daar vindt u ook alle andere Informatiebladen.

Gebruik van de Informatiebladen

De Informatiebladen geven inzicht in de huidige kennis en helpen bij het kiezen van de meest geschikte overlastaanpak. De inhoud wordt periodiek aangepast aan de nieuwste inzichten. Aan het eind vindt u een toelichting op de velden met informatie.

Disclaimer

De Informatiebladen EPR zijn geen protocol of werkinstructie voor de toepassing van de besproken instrumenten. Publicatie van een informatieblad betekent niet dat het besproken instrument mag worden gebruikt. Er kunnen wettelijke beperkingen zijn, of andere overwegingen die toepassing in de weg staan. Ook geven de Informatiebladen geen antwoord op de uiteindelijke effectiviteit in specifieke situaties.

Tot slot

Een optimale oplossing is waarschijnlijk niet te bereiken met een enkel instrument. Vaak zal de oplossing liggen in een combinatie van instrumenten en zelfs dan zullen we moeten leren leven met de EPR.

Vragen?

Neem [contact](#) op met het Kennisplatform Processierups.

Informatieblad 7: Nest- en verblijfkasten

Instrument	Vogel- en vleermuiskasten om populatie natuurlijke vijanden te vergroten
Korte omschrijving	Stimuleren van de populaties vogels en vleermuizen als natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups door middel van het plaatsen van (nest)kasten
Soort	Beïnvloeding van de habitat van de EPR
Werking	Ecologische werking
Beschrijving van werkingsmechanisme	<p>Veel vogelsoorten, zoals spreeuwen, kauwen, mussen en mezen zijn een natuurlijke vijand van de eikenprocessierups. Door het ophangen van bijv. mezenkasten zijn er meer broedmogelijkheden, waardoor de populatie mezen gestimuleerd wordt, en de overlast van de rupsen verminderd wordt. De veelvoorkomende koolmees en pimpelmees en ook andere vogels eten eikenprocessierupsen in alle larvenstadia. Koolmezen en pimpelmezen en de jongen van de eerste leg eten eikenprocessierupsen. Bij een 2e leg is er bijna geen effect meer en eten ze ook andere insecten en rupsen. De populariteit van deze maatregel schuilt voor een deel in de ervaren positieve bijdrage die burgers kunnen leveren door in hun tuin vogelkasten (mezenkasten) op te hangen. De negatieve effecten van vogels zijn minder bekend, namelijk dat ze ook druk uit kunnen oefenen op populaties kwetsbare insecten, zoals rode-lijst vlinders. Voor vleermuizen kan ongeveer hetzelfde gezegd worden, met dien verstande dat (voornamelijk) de nachtvlinder van de eikenprocessierups als voedsel voor de vleermuis dient en niet de rupsen. Vleermuizen zoals o.a. de grootoorvleermuis en de laatvlieger eten grote aantallen nachtvlinders. Dit betekent ook dat het positieve effectief pas in het volgende seizoen geogst kan worden: de nachtvlinders van de EPR vliegen pas in de late zomer uit, worden gegeten door vleermuizen en zetten dan minder eitjes af. Voor alle soorten kasten geldt dat niet elke locatie geschikt is.</p>
Bronnen en referenties	<ul style="list-style-type: none"> • Spijker JH, et al. (2019) Leidraad beheersing eikenprocessierups: Update 2019. Ministerie van LNV, Kenniscentrum Eikenprocessierups, 64 pp. • BIJ12 (2016), Faunaschade preventiekit – Module kleine zangvogels • Hellingman et al. (2019) Draaiboek bevorderen natuurlijke bestrijding eikenprocessierups door biodiversiteit. (https://www.boomzorg.nl/article/31499/draaiboek-voor-natuurlijk-bestrijden-van-eikenprocessierups) • Hellingman, S., (2018) PROJECT EIKENPROCESSIERUPS BOERMARKE WAPSERVEEN, Eindrapportage 2018. Hellingman onderzoek en advies BV. https://agrarischenatuurdrenthe.nl/wp-content/uploads/Eindrapportage-Natuurlijke-bestrijding-Eikenprocessierups-Boermark-2018.pdf • Hellingman, S., (2019) PROJECT EIKENPROCESSIERUPS STICHTING BOERMARKE WAPSERVEEN Eindrapportage 2019. Hellingman onderzoek en advies BV. https://agrarischenatuurdrenthe.nl/wp-content/uploads/Eindrapportage-Natuurlijke-bestrijding-Eikenprocessierups-Boermark-2019.pdf
Standaardvoorschrift	Nee
Verhouding met Leidraad	Niet specifiek in Leidraad, ecologische mechanismen zijn wel beschreven
Effectiviteit	Dit instrument beïnvloedt mogelijk de plaagdruk in de toekomst. De plaatsing, de timing en de dichtheid van de nest- en verblijfkasten is een punt van aandacht en adequate ophanginstructies per soort zijn nodig. Ook zijn de verschillende modellen specifiek voor veel vogelsoorten (en sommige soorten nestelen niet in kasten). Zorg er voor dat de nestkasten liefst in het najaar al opgehangen worden, zodat de vogels eraan kunnen

	<p>wennen en om zo te voorkomen dat ze leeg blijven. Hang ze niet in eiken i.v.m. gebruik van de kasten door de EPR zelf.</p> <p>Vleermuizen kunnen effectief zijn in de periode van juli tot in september wanneer de vlinders gegeten worden voordat die eitjes voor het volgend jaar leggen. Daarmee heeft dit instrument een preventieve werking voor het jaar erna. Men dient de juiste soort vleermuiskasten (bolle, houtbeton) op te hangen op de juiste plek. Hang ze niet in eiken i.v.m. gebruik van de kasten door de EPR zelf.</p> <p>Ook de omgeving is van belang. Grootoorvleermuizen eten graag EPR, maar zijn lichtschuw en mijden de stad. Dwergvleermuizen bewonen stedelijk gebied, maar eten minder EPR. Niet alle locaties zijn geschikt voor de plaatsing van nestkasten.</p> <p>Het plaatsen van nest- en verblijfkasten zal wel effect kunnen hebben, maar de effectiviteit is onzeker en vergt een langere adem dan met de meeste andere instrumenten, omdat de vogel- en vleermuizendichtheid nabij de rupsen substantieel groter moet worden en dat kost tijd. Het is ook niet zeker of de hoeveelheid potentiële broedplaatsen een bepalende factor is voor de omvang van de populatie bij de eik. Vermoedelijk dient ook vegetatie anders beheerd te worden voor hoge effectiviteit (zie Informatieblad 6. Vegetatie).</p> <p>Vogels en vleermuizen zijn echter niet specifiek en eten naast EPR ook andere soorten rupsen en vlinders. Mogelijk is er een voorkeur voor rupsen zonder brandharen. Vermoedelijk brengen vogels en vleermuizen de plaagdruk niet drastisch omlaag, maar kunnen wel de pieken afvlakken. Aanpassingen in het bomenbestand en vegetatie kunnen effectiviteit evt. vergroten.</p>
Schadelijkheid en neveneffecten ecosysteem	Geen schade aan het ecosysteem te verwachten. Wel behoren mezen tot een soort die jaarrond schade veroorzaakt in de landbouw.
Veiligheid en gezondheid	Deze maatregelen zijn veilig toe te passen.
Wettelijke context en beleidskaders	Er zijn geen wettelijke kaders die het ophangen van nest- en schuilkasten bemoeilijken. De eigenaar van de locatie of de beheerder moet toestemming gegeven hebben.
Afval en verwerking	Geen afval
Ervaring en opleiding	Geen opleiding. Een ecologische achtergrond helpt bij het toepassen van het instrument ter verhoging van de effectiviteit.
Beschikbaarheid	Vogelnestkasten en vleermuiskasten zijn in principe ongelimiteerd beschikbaar. Mezen hebben een territorium, dus meer kastjes is niet altijd beter.
Investering	Kosten betrekkelijk laag (prijs van een nestkastje plus het ophangen). Prijs van vleermuiskast zal wat hoger zijn. Baten zijn nog onbekend, maar door de burgers gepercipieerde baten zijn wellicht hoog.
Opmerkingen	Hele ecosysteem rondom processierups betrekken. Ecosystemen variëren per locatie. Het plaatsen van nestkastjes op zich gaat onvoldoende effect hebben, als niet ook met de rest van ecosysteem rekening gehouden wordt.
Samenvattende karakterisering instrument	Beheermaatregelen die de habitat van de EPR en van de natuurlijke plaagorganismen beïnvloeden kunnen de plaagdruk doen afnemen en vormen het eerstelijns instrumentarium om de EPR te beheersen. Maatregelen die beogen om de vogelpopulatie en vleermuizenpopulatie te vergroten zijn relatief goedkoop te implementeren, maar de effectiviteit is moeilijk vast te stellen, en effecten zullen zich

	<p>pas na enkele jaren manifesteren. De aanbeveling is om dit type beheersmaatregelen op te nemen in een totaalpakket om de EPR te beheren en te bestrijden. Burgers kunnen ook kasten ophangen en zodoende een bijdrage leveren. Het is een utopie om te verwachten dat de overlast van EPR geheel bedwongen zal kunnen worden met een enkel instrument en dus blijft een aanpak op meerdere fronten nodig.</p> <p>Dit is in principe een sympathiek instrument, maar verstandig is om dit in te bedden met meerdere instrumenten die de habitat voor de natuurlijke vijanden van de rupsen positief te beïnvloeden (zie Informatieblad 6. Vegetatie). Maatregelen ter bevordering van biodiversiteit worden aanbevolen.</p>
--	---

Toelichting Informatiebladen

Instrument	Werknaam
Omschrijving	Korte omschrijving in steekwoorden
Id (versie-datum)	# (#-#-#)
Soort	Soort instrument: preventief (voorkomt de ontwikkeling van brandharen), curatief (is gericht op het verwijderen van brandharen) of EPR-habitat beïnvloeding (via aangepast beheer wordt de leefomgeving verbeterd zodat natuurlijke vijanden gedijen of minder geschikt is voor EPR).
Werking	Werking instrument: ecologisch, biologisch, chemisch, fysiek, fysisch
Beschrijving van werkingsmechanisme	Beschrijving van de toepassing, het mechanisme en eventueel de samenstelling van gebruikte middelen. Eventueel verwijzing naar meer info tussen haakjes [Bijlage #].
Bronnen en referenties	Waar is het instrument/ de resultaten beschreven (bijv. Leidraad, Vlinderstichting, etc.)?
Standaardvoorschrift	Is een standaard werkvoorschrift beschikbaar en waar is dat te vinden?
Verhouding met Leidraad	Is dit instrument in de Leidraad beschreven; zo ja wat zijn de verschillen?
Effectiviteit	Is het instrument effectief (ook gelet op inzet bestrijders en materieel)?
	Is het nodig te combineren met andere instrumenten om beheersing en bestrijding effectief te laten zijn. Welke?
	Beïnvloedt het instrument de plaagdruk in de toekomst (de lange termijn werking)?
	Wordt het nog niet/weinig/veel toegepast en wat zijn ervaringen (elders in Europa)?
	Is wetenschappelijk/getoetste informatie beschikbaar over effectiviteit; geef bron?
Schadelijkheid en neveneffecten ecosysteem	Werkt het instrument selectief voor EPR (welke schade aan andere organismen)?
	Is het schadelijk voor de boom en de vegetatie rond de boom?
	Is het schadelijk voor de bodemkwaliteit of waterkwaliteit?
	Laat het (biologisch afbreekbaar) restmateriaal achter?
Veiligheid en gezondheid	Welke risico's voor de veiligheid van de bestrijder, incl. ARBO omstandigheden?
	Welke risico's voor de directe omstanders en omgeving?
	Welke Pbm's zijn benodigd of vereist?
Wettelijke context en beleidskaders	Mag het instrument wettelijk gezien gebruikt worden (bijv. in het kader van toelating van een middel, Wet natuurbescherming)?
	Wat zijn voorwaarden voor toepassing, is ontheffing nodig?
Afval en verwerking	Welk afval ontstaat er en hoe dient dit verwerkt te worden?
Ervaring en opleiding	Wat is benodigde opleidingsniveau en ervaringsniveau?
	Is instrument door particulieren/burgers toe te passen (onder welke voorwaarden)?
Beschikbaarheid en praktische uitvoerbaarheid	Is het instrument inzetbaar seizoen 2020 of volgend jaar?
	Hoeveel gebruikers in NL (aantal bedrijven/medewerkers in de buitendienst)?
	Welke beperkingen/mogelijkheden zijn er voor praktische uitvoerbaarheid?
	Wat zijn alternatieve instrumenten?
Investing (schattingen)	Kosten per boom (alles meegerekend; schatting)
	Tijd per boom
	Kosten materieel (bijv. hoogwerker), Kosten materiaal (bijv. middelen, PBM's)

